

Могъщият триптих. Избрани стихове от беларуски поети: Янка Купала, Якуб Колас и Максим Багданович. София, “Илинда-Евимов” ЕООД, 2002, 296 с.

Началото на двадесет и първи век открива нова страница в рецепцията на беларуската поезия в България. През 2000 г. със съдействието на Посолството на Република Беларус в България и с личното участие на беларуския посланик излизат две интересни антологии – “Антология на беларуската поезия” (двуезично издание, включващо най-добрите произведения на беларуската словесност – от Кирил Туровски, Микола Гусовски и Франциск Скарина до Виктор Шнип, Людмила Рублевска и Виктор Жибул) и авторската антология “Моята беларуска тетрадка” – четиридесетгодишна равносметка на поета преводач Найден Вълчев, справедливо наречен “първа цигулка в оркестъра на българските преводачи на беларуска поезия” (Нил Гилевич).

С издаването на следващия сборник – “Могъщият триптих. Избрани стихове от беларуски поети. Янка Купала, Якуб Колас и Максим Багданович” (2002 г.) българската културна общественост и посолството на Беларус в България отбелязват 120 години от рождението на Янка Купала и Якуб Колас и 110-годишнината на Максим Багданович. В своите “Думи за начало” Найден Вълчев разказва легендата за Беларус, “получила името си от това, че била единствената територия, непопаднала под гнета на татаро-туркско-монголските нашествия, на иноверците”, останала “чиста, непоквarena, бяла”. Той запознава българския читател със сложната и трагична история на беларуския народ, на беларуския език, напомня за Великото Литовско Княжество, когато езикът на беларусите е в своя апогей, както и за мрачните периоди на забрани от страна на полския Сейм (1696 г.) и от руския императорски Указ (1840 г.).

Всяка литература има своите велики поети, обозначаващи цели епохи в художественото ѝ развитие. За българската литература това са Христо Ботев, Иван Вазов, Пейо Яворов; за руската – Александър Пушкин, Михаил Лермонтов, Александър Блок. “Могъщият триптих” на беларуската литература – това са Янка Купала, Якуб Колас и Максим Багданович. Възраждането на беларуската поезия, дълго време оставала безмълвна и безименна, е свързано именно с тяхното творчество. В началото на XX век на небосклона на беларуската литература изгряват почти едновременно тези “три звезди от първа величина”: през 1905 г. Янка Купала публикува първото си стихотворение, през 1906 г. - Якуб Колас, а през 1907 г. е отпечатано първото произведение на Максим Багданович.

Талантът и на тримата, наречени от Семион Владимиров “светата троица на беларуската литература”, е многостранен. Нито един от тях не е само поет. С комедията си “Павлинка” Я. Купала поставя началото на драматургията, а Я. Колас създава епоса “Нова земя”, станал “енциклопедия на бела-

руския народен живот". И М. Багданович не е само поет експериментатор, виртуозно доказал богатите възможности на родния език, написвайки първите хекзаметри, сонети, рондо, триолети, пентаметри и пр., но и преводач и критик, теоретик и историк на беларуската литература.

Те започват да творят, когато Беларус е Северозападна губерния на Руската империя и беларуският език е забранен с императорски указ. Затова създават първите си произведения не на беларуски: Купала пише на полски, Колас – на руски, а Багданович – на руски и украински. Но независимо от това именно те полагат фундамента на съвременния беларуски език. Именно те – "Купала, Колас и Багданович – са поетическият триъгълник, всеки връх на който указва към бъдещето и го проектира. Те са трите измерения, върху които е построен светът на нашата литература. Те са основа на основите и начало на всички начала. Ето защо ние винаги ще се връщаме към тях триата, нашите Песници. Ще се връщаме, за да вървим напред. Да вървим напред – това е също течен завет към новите сеятели на родната литературна нива". Така оценява делото на беларуските Песници техният талантлив приемник Махас Стрелцов, автор на удивителни литературнокритически есета, на класически по художествената сила на въздействието си разкази и повести, на поезия, изпълнена с тънък лиризъм и философски реминисценции.

На същото мнение е и Найден Вълчев, познавач и преводач на беларуската поезия, удостоен с най-високата награда на Беларус – ордена "Франциск Скарина". В своите "Думи за начало" той казва: "Тримата от "могъщия триптих" не слизат от читанките и христоматиите, след тях дойдоха другите, следващите... с тревогите и въпросите на времето, на идващи времена. Но след тях. След тримата."

Първият раздел на книгата представя поезията на Купала в превод на Андрей Германов, Иван Давидков, Найден Вълчев и Зоя Василева. Вторият включва българските интерпретации на Коласовата поезия в лицето на Андрей Германов, Иван Давидков, Найден Вълчев и Първан Стефанов, а в третия Зоя Василева, Найден Вълчев и Христо Попов пресъздават поезията на Багданович.

Какво за изминалите шест десетилетия се е променило от първия български превод на Младен Исаев (стихотворението "Момче и летец" от Янка Купала, публикувано у нас през 1940 г.)? Още в първите български издания на Купала и Колас (1962 г.) нашите преводачи превеждат от беларуски (а не от руски). Много от тях нееднократно посещават Беларус, имат непосредствени контакти с живата беларуска реч, което несъмнено повлиява благотворно както тяхното възприемане и разбиране на своеобразието на беларуската поезия, така и качеството на българските им интерпретации.

И както добрите произведения, и добрите преводи не оставят: много от най-ранните преводи на Купала и Колас не са загубили силата на своето художествено въздействие и намират място в юбилейния сборник "Могъщият триптих" с незначителни, "коzметични" поправки.

През осемдесетте години на миналия век към кохортата на българските преводачи на беларуска поезия успешно се присъединяват Христо Попов и Янко Димов. Първият от тях великолепно пресъздава Купаловите поеми “Тя и аз” и “Вечна песен”, двадесет и едно стихотворения на Колас и двадесет и шест на Багданович, а Янко Димов превежда двадесет и пет произведения на Колас, включени в това издание. Специално за юбилейния сборник Зоя Василева превежда шест стихотворения на Купала, пет на Колас и тринацесет на Багданович.

Когато става дума за преводно издание, е необходимо да се обърне внимание и на качеството на превода. С нескрита радост мога да отбележа, че повечето български преводачи са се справили отлично с поставената цел. Мобилизирайки всичките си знания, професионален опит, интерпретаторско майсторство и способността си да се превъпълъзват, те са проникнали в цялостната идеино-естетическа система на превежданите автори. И са успели със средствата на българския език да пресъздадат съдържанието и формата на беларуските оригинали, да разкрият пред своите читатели гражданските вълнения, мекия лиризъм и философските размисли на беларуските поети. Способността им да осмислят същността на беларуския поетически свят, да проникват в неговите неизчерпаеми инвенции, да улавят неуловимите движения на душата, музиката на мислите и чувствата помага на българските преводачи да пресъздадат цялото богатство и красота на беларуската поезия, да съхранят архитектониката на стиха, художествената тъкан на поетическата система. Развитият поетически вкус и тънкото усещане на “общото между двата славянски народа” (Христо Попов) им позволява да подчинят поетическия ритъм и стих на законите на българския език. Определяйки наистина “неизбежните загуби”, “доминантата на отклоненията” (Корней Чуковски) в поетическия превод, българските преводачи умело намират нужните компенсации, за да предадат “художествената действителност” (Гиви Гаччиладзе) на беларуските оригинали.

Юбилейният сборник “Могъщият триптих” има и друга символика – посветен е на 125-годишнината от освобождението на България от османско иго. Обръщайки се към българските читатели, посланикът на Беларус в България Александър Петров пише: “Гражданская позиция на классиците на беларуската литература се затвърди във време, близко по хронология с героичните години на борбата за свобода на братята българи.”

В освободителната Руско-турска война (1877–1878 г.) са участвали и много беларуси. Сред тях са легендарният генерал Гурко, роден в Беларус, старшият унтерофицер от Преображенския полк Борис Хруцки и още много известни и неизвестни беларуски воини. В тяхна чест в минското военно гробище е издигнат храм-паметник “Св. Александър Невски” (умалено копие на софийския храм-паметник “Св. Александър Невски”), където със златни букви са изписани имената на беларуските войници и офицери от 30-а артилерийска бригада и 119-и Коломенски полк, паднали за свободата на братския български народ.

Нашите два славянски народа са свързани с езиково родство и многовековна дружба. Четейки произведенията на Янка Купала, Якуб Колас и Максим Багданович на български език, ние се убеждаваме още един път “доколко нашите народи са близки духовно, имат сродни исторически съдби, единни са в своята православна отеческа вяра” (Ал. Петров). В кръвната, историческата, езиковата и културната близост на нашите народи се “крие етническата близост, родството на националните характери” (Нил Гилевич), пораждащо общността в литературното развитие. Именно тук може и трябва да търсим “естетическия ключ” към възприемането на беларуската класика в България.

Представените в изданието преводи приобщават българския читател към жизнения и духовния опит на Янка Купала, Якуб Колас и Максим Багданович. Те правят творческото им наследство максимално съзвучно с нашата литература. Този сборник позволява “да ги видим тримата като “могъщия триптих” в беларуската словесност, създал безсмъртни творби като безсмъртните им имена” (Найден Вълчев).

Роза Станкевич

